

**Jaarplan
Kenniscentrum
Vlaamse Steden
2022**

Inhoud

Profiel	Programma's	Andere opdrachten
3 Woord vooraf	10 Thema's jaarplan 2022	26 Het Kenniscentrum als gesprekspartner voor de Vlaamse regering en voor de minister bevoegd voor stedenbeleid en haar administratie
4 Wie is het kenniscentrum	12 O(mgeving) B(eleid) M(anagement) informatie	26 Van leegstaande naar verweven werklocaties - Verweving II
5 Communicatie	16 Smart cities	
8 2022, startjaar van de vierde samenwerkings-overeenkomst 2022 - 2026	21 Stadsgenoten	
	23 Life+ Integrated Projects Climate Action: project BE-REEL !	

Profiel

Woord vooraf

In 2021 liep de derde samenwerkingsovereenkomst van het Kenniscentrum af. Ondertussen hebben alle gemeenteraden van de centrumsteden alsook de Vlaamse Gemeenschapscommissie en VVSG de vierde samenwerkingsovereenkomst goedgekeurd. Dank voor het vertrouwen om ook de komende vijf jaar binnen het Kenniscentrum te kunnen werken aan thema's en opgaven die de centrumsteden en VGC nauw aan het hart liggen. Maar 2022 wordt ook een scharnierjaar in de toekomst van ons Kenniscentrum. Na 14 jaar nemen we afscheid van Linda Boudry. Ik wil Linda nu al bedanken voor haar inspanningen, we zijn bevoorrecht geweest met haar in ons midden. In het najaar zullen we nog op gepaste wijze haar pensioen vieren. Tevens wil ik ook onze nieuwe directeur Annik Bogaert van harte welkom heten in onze organisatie.

In deze nieuwe vijfjarige periode gaan we verder op verschillende bestaande sporen en bouwen we samen actief aan nieuwe thema's.

Deze nieuwe samenwerkingsovereenkomst bevat twee nieuwe thema's, namelijk klimaat en digitale transitie. Op de Denkdag op 31 mei in de Antwerpse Zoo starten we voor deze twee thema's het verkennend gesprek over de invulling van de programma's, over de uitdagingen en ambities en de rol die het

Kenniscentrum zou moeten opnemen bij het ontwikkelen van de programma's.

Voor de vier programma's die gecontinueerd worden zijn de pistes in het verdere traject al min of meer uitgeklaard. Zij hebben al een duidelijk pad afgelegd en zijn voldoende verankerd in bestaande werkgroepen. Zij maakten daarom geen voorwerp uit van de gesprekken op de Denkdag maar zullen wel deel uitmaken van onze werking de volgende vijf jaren. Voor de verdere Smart City-werking van het Kenniscentrum kiezen we voor een speerpuntenprogramma, een vertaling voor Vlaanderen van het Nederlands City Deal-model. Op deze manier streven we duidelijk afgelijnde criteria na waar ons programma aan moet voldoen. Hier zullen drie essentiële concepten mee het succes bepalen: Innovatie, Quadruple Helix en datamanagement.

De essentie van synergie is het belang inzien van diversiteit. Ook in dit jaarplan is dat niet anders. 'Samenwerken' aan de toekomst van de Vlaamse steden blijft ook de volgende vijf jaren ons motto.

Wim Dries
Voorzitter Kenniscentrum Vlaamse Steden

Wie is het kenniscentrum

Het Kenniscentrum Vlaamse steden is een Interlokale Vereniging opgericht in 2007 onder impuls van de dertien centrumsteden en de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten vzw (VVSG). De samenwerking wordt geformaliseerd door een samenwerkingsovereenkomst met een looptijd van vijf jaar. De duur kan telkens verlengd worden met maximaal vijf jaar bij beslissing van de gemeenteraad van de Centrumsteden en van de Raad van Bestuur van de vzw VVSG. Eind 2016 werd de derde samenwerkingsovereenkomst 2017 – 2021 door alle partners goedgekeurd.

Samen met de VVSG vormen de Vlaamse Gemeenschapscommissie, de OCMW's van de centrumsteden en het team Stedenbeleid van de Vlaamse overheid de belangrijkste partners. Bovendien wordt alle kennis en informatie breed toegankelijk gemaakt via de website van het Kenniscentrum.

Het Kenniscentrum wordt aangestuurd door:

- het beheerscomité samengesteld uit de 13 burgemeesters en een vertegenwoordiger van de VVSG;
- het dagelijks bestuur dat bestaat uit de voorzitter van het Kenniscentrum, de voorzitter van het burgemeestersoverleg van de centrumsteden, een delegatie van de algemeen directeurs van de centrumsteden, een vertegenwoordiger van de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) en de VVSG en 2 externe experts.
- werkgroepen die de programma's voeden en ondersteunen.

Voor de personeelsbezetting wordt geopteerd voor een kleine en slagvaardige staf.

Na 14 jaar komt wegens pensioen een einde aan de loopbaan van de huidige directeur van het Kenniscentrum Vlaamse Steden. We gingen dus op zoek naar een opvolger. Op 22 december koos het dagelijks bestuur unaniem Annik Bogaert als nieuwe directeur. Doorheen haar loopbaan bouwde ze een brede ervaring op in uiteenlopende stedelijke beleidsdomeinen. Zij vervulde voor de stad Antwerpen belangrijke managementfuncties, zowel voor kleinere als voor grotere programma's, waarbij zij met een breed netwerk van mensen werkte en daarbij aantoonbare competenties inzette die nauw aansluiten bij deze die de directeur van het Kenniscentrum nodig heeft. Op 1 mei vervoegt ze de huidige staf van het Kenniscentrum zodat de overdracht goed kan voorbereid worden tegen 1 oktober.

De directeur wordt voltijds bijgestaan door Joris Voets. Lotte De Bruyne neemt het spoor 'Stadsgenoten' voor haar rekening. In het voorjaar vervoegt een halftijdse administratieve kracht ter beschikking gesteld door VVSG de staf en dit najaar wordt de werving van een inhoudelijke stafmedewerker voorbereid zodat zij/hij de staf kan vervolledigen vanaf 1 januari 2023.

Communicatie

De Vlaamse steden worden overspoeld door een enorme stroom aan informatie en initiatieven al dan niet rechtstreeks gelinkt aan stedelijke problematieken. Daardoor is het niet evident hoofd- en bijzaak van elkaar te onderscheiden. Het Kenniscentrum wil hen daarom ondersteunen bij het filteren en structureren van deze informatietoevloed. Daarbij hanteren we diverse kanalen en methodieken, niet enkel om de steden doch ook om onze verschillende partners en stakeholders te bereiken. Via uiteenlopende digitale instrumenten wil het Kenniscentrum daarnaast ook zelf actief en liefst innovatief communiceren met haar verschillende partners en stakeholders.

Stofferen portaalsite

De portaalsite, www.kenniscentrumvlaamsesteden.be, is de spil van het informatieaanbod en de communicatie van het Kenniscentrum. Via de website ontsluiten we de kennis en informatie die in ons bezit is. De site biedt verschillende zoekmogelijkheden om binnen de kernthema's van het Kenniscentrum snel de nodige informatie en achtergronden te vinden. De openingspagina wordt verschillende keren per maand vernieuwd. In totaal werden op 1 januari 2022 reeds 732 nieuwsitems gepubliceerd.

De website wordt stelselmatig geactualiseerd naarmate de inhoudelijke werkzaamheden van het Kenniscentrum vorderen. Zo werden verschillende deelpagina's aangevuld of aangemaakt naar aanleiding van de opmaak van het jaarverslag 2021. Daarnaast zetten we wekelijks een interessante studie in de kijker. Sinds 17 januari 2011 beschikken we over een gebruikersregistratie. Daaruit kunnen we afleiden dat de website sindsdien 159.188 keer is bezocht (stand van zaken op 1 januari 2022) en dat er sinds midden januari 2011 479.284 pagina's werden bekeken. Tot dusver is de webpagina door 109.093 unieke bezoekers geconsulteerd.

Opmaak maandelijks nieuwsbrief: bij de doelgroep in de bus

In elk nummer van de nieuwsbrief biedt het Kenniscentrum een goede mix aan van onderwerpen (naar inhoud en type): aankondigingen van acties, activiteiten of publicaties, standpunten in (actuele) beleidsthema's, kennisitems (verwijzing naar een verschenen studie, een dossier dat door een werkgroep is samengesteld, etc.), beleidsitems van het Kenniscentrum (een nieuwe partner, een nieuw thema), linken naar interessante websites, informatie rond stedenbeleid in het buitenland,... Sinds de start van de nieuwsbrief werden intussen 1.245 items gedocumenteerd. Eind 2022 gingen al 141 nieuwsbrieven de deur uit.

Website Complexe stadsprojecten

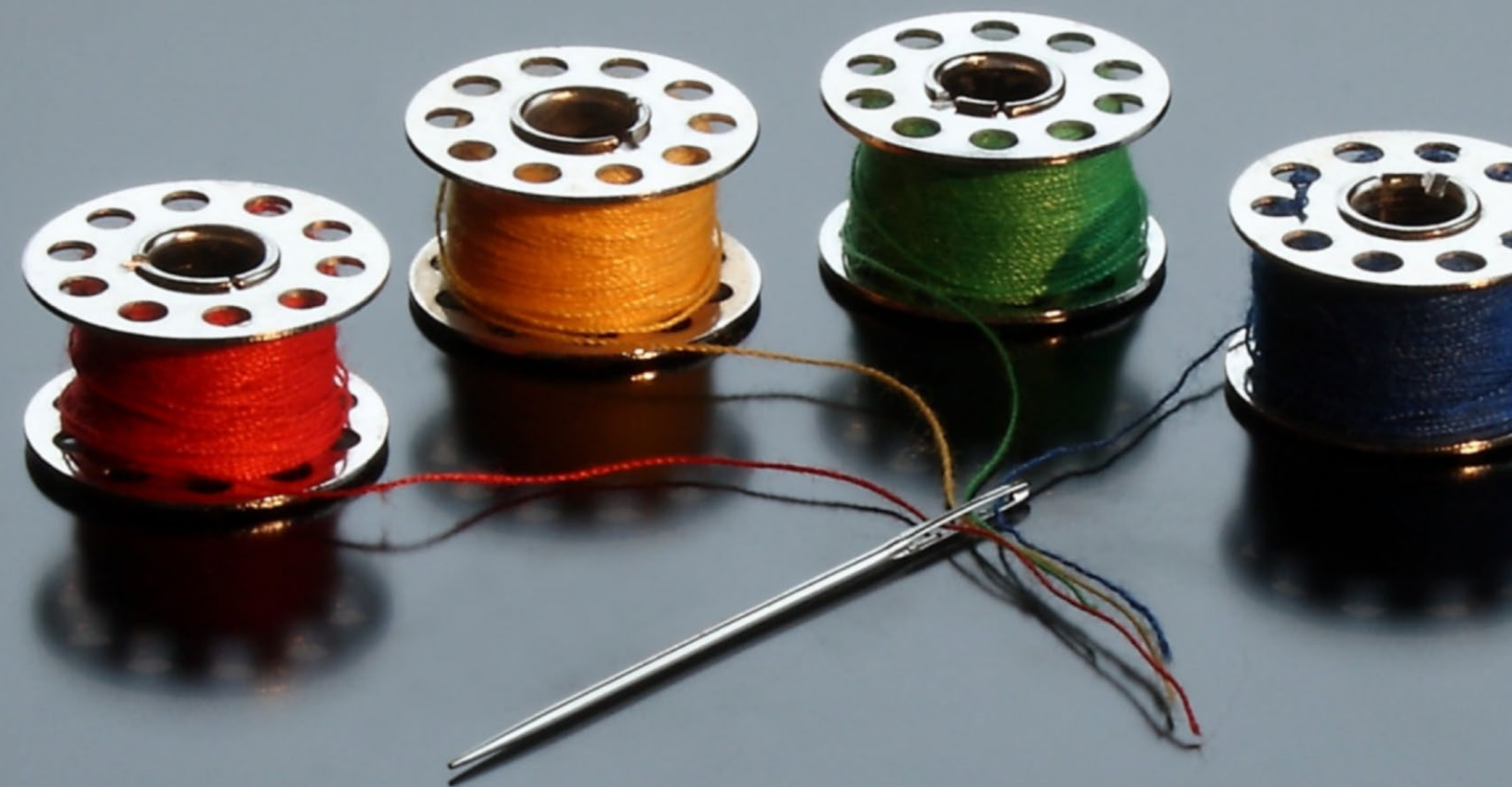
De centrumsteden bouwden de voorbije jaren heel wat kennis op rond complexe stadsprojecten. Deze waardevolle kennis en informatie rond stadsprojecten zat echter in brokjes en beetje verspreid. Sinds de lancering van een website www.complexestadsprojecten.be in juni 2012 beschikt het Kenniscentrum over een goed kennisplatform langs waar de opgebouwde knowhow op een samenhangende manier gebundeld en gedeeld wordt met alle spelers in dit domein: de centrumsteden zelf, andere lokale besturen, bovenlokale overheden én de private sector. Sinds de lancering werd de website al 75.603 keer bezocht en werden er 191.804 pagina's bekeken. De website werd door 59.053 unieke bezoekers geconsulteerd (stand van zaken 1 januari 2022).

De softwarematige update van de website werd afgerond in 2019.

Het redactieteam (Hardwin De Wever, Philippe Van Wesenbeeck, Mieke Gevaert, Marc Martens, Jan Schreurs, Marc Bauwens, Stijn De Vleeschouwer, Isabelle Verhaert en Linda Boudry) zal in 2022 de grondige inhoudelijke update van de projectfiches verder coördineren.

Instrumentendatabank lokaal woonbeleid

Deze databank ging in november 2011 online. De [databank](#) wordt halfjaarlijks geactualiseerd, bij die gelegenheid wordt nieuwe informatie toegevoegd en wordt bestaande informatie aangevuld, aangepast of verwijderd. Het Kenniscentrum spreekt de verantwoordelijken binnen de steden daarbij aan om de nodige aanpassingen door te voeren.

2022, startjaar van de vierde samenwerkingsovereenkomst 2022 - 2026

Eind 2021 liep de derde vijfjarige samenwerkingsovereenkomst ten einde. Omwille van corona verliepen de gesprekken met de managementteams van alle 13 centrumsteden en de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) deze keer digitaal. We bezorgden vooraf een overzicht van de werkzaamheden en output gerealiseerd in de lopende overeenkomst (2017 – 2020) en maakten ook al een eerste inschatting van welke programma's continuering vragen, wat daar mogelijke nieuwe accenten in zijn en wat daarnaast de beschikbare ruimte is voor nieuwe thema's. Aan de managementteams werd feedback gevraagd op de eerste inschatting alsook een thema/thema's aan te leveren die leven binnen de stad en die voorwerp zouden kunnen uitmaken van de nieuwe overeenkomst (2022 – 2026).

De feedback over het al dan niet continueren van lopende programma's en de voorstellen voor nieuwe thema's werden in samenspraak met het dagelijks bestuur vertaald in een voorstel tot werkprogramma voor het Kenniscentrum de volgende jaren.

Naast vier programma's die gecontinueerd worden, liggen ook twee nieuwe thema's op de plank: klimaat en digitale transitie.

Bij de start van elke nieuwe samenwerkingsovereenkomst organiseren we een 'Denkdag'.

Op de Denkdag starten we voor deze twee thema's het verkennend gesprek over de invulling van de programma's, over de uitdagingen en ambities en de rol die het Kenniscentrum zou moeten opnemen bij het ontwikkelen van de programma's. Voor de vier programma's die gecontinueerd worden zijn de pistes in het verdere traject al min of meer uitgeklaard. Zij hebben al een duidelijk pad afgelegd en zijn voldoende verankerd in bestaande werkgroepen. Zij maken daarom geen voorwerp uit van de gesprekken op de Denkdag maar zullen wel deel uitmaken van onze werking de volgende vijf jaar.

Aan de Denkdag die doorgaat op 31 mei in de Antwerpse Zoo participeren enerzijds een 100-tal stedelijke ambtenaren en anderzijds externe stakeholders die cruciaal zijn voor de ontwikkeling van de programma's en de afstemming met externe instanties.

Voor elk van de nieuwe thema's wordt een korte startnota gemaakt met vragen, die vooraf bezorgd werd aan de deelnemers en die we als leidraad hanteerden voor de gesprekken. In de gespreksgroepen worden de thema's tegen het licht gehouden en inhoudelijk verkend op nijpende uitdagingen en ambities. Bijzondere aandacht gaat daarbij naar de rol die het Kenniscentrum dient te vervullen.

Programma's

Thema's jaarplan 2022

Naast de thema's Klimaat en Digitale transitie, waarvoor de inhoud verkend zal worden op de Denkdag worden een aantal programmaonderdelen uit het meerjarenprogramma 2017-2021 gecontinueerd. Een groot aantal programmaonderdelen die in dit jaarplan voorzien zijn, bouwen verder op ontwikkelingen in het vorige meerjarenprogramma.

Hieronder worden de werksporen in de diverse programma's verder toegelicht.

O(mgeving) B(eleid) M(anagement) informatie

1. Rapporterings- en visualisatietools
 - 1.1. Stad in cijfers
 - 1.2. ORBA of Opvolging Realisatie BestuursAkkoord
2. Datawarehouse
3. GDPR – Meer dan een dataregister
4. Schillenboek of gemeentelijke processen gebouw gerelateerde informatie
5. Parkeer- en toegangsrechtenregister

Smart Cities

1. De stad 'slimmer' maken
 - 1.1. Speerpuntenprogramma
 - 1.2. Studiereis
2. Smart Flanders
3. VLOCA

Stadsgenoten

Europa

1. Life + Integrated Projects Climate Action: project BE-REEL!

Andere opdrachten

1. Het Kenniscentrum als gesprekspartner voor de Vlaamse regering en voor de minister bevoegd voor stedenbeleid en zijn administratie
2. Van leegstaande naar verweven werklocaties: Verweving II

O(mgeving) B(eleid) M(anagement) informatie

Steden hebben een steeds groeiende behoefte aan een goed gedocumenteerd beeld van de omgeving waarin beleid gevoerd dient te worden, aan gestructureerde data-analyse, aan opvolging van beleidsdoelen en inzichtelijke rapportering en visualisatie. De 13 centrumsteden en de Vlaamse Gemeenschapscommissie hebben beslist waar mogelijk en nuttig een gezamenlijk traject uit te stippelen om zo een fact-based beleid sneller mogelijk te maken. Dat stelt hen in staat te leren van elkaar en het werk te verdelen.

1. Rapporterings- en visualisatietools

De nood aan gebruiksvriendelijke datavisualisatie tools laat zich zowel op het vlak van omgevingsdata als qua beleids- en managementinformatie voelen. De omgevingsanalyses gehanteerd in de beleidsvoorbereiding vragen ‘leesbare’ informatie over de context waarin beleid tot stand komt. De monitoring van lokale meerjarenplannen en de opvolging van concrete actieplannen en acties vergen geïntegreerde rapporteringssystemen waarin data uit diverse bronnen en databanken verbonden en geïntegreerd kunnen worden. Geavanceerde visualisatiesystemen verschaffen het college en de leidinggevenden daarbij inzicht in de recentste status en knelpunten, in vergelijkende gegevens en in de realisatievoortgang.

1.1 Stad in cijfers (OBMi – werkgroep)

De OBMi – werkgroep is de plek waar alle vragen en behoeften op vlak van omgevingsinformatie gepost worden. De OBMi – werkgroep neemt kwesties zelf op of verwijst ze naar meer gespecialiseerde werkgroepen waar nodig. De voorbije jaren werkte elk van de steden aan een eigen databank met omgevingsdata maar het ontwikkeltraject werd gezamenlijk doorlopen. Daarbij droeg iedereen afhankelijk van de reeds eerder in de stad opgebouwde

deskundigheid een steen(tje) bij. Het hele traject was voor de centrumsteden meteen ook een proces van capacity building, daarbij op sleeptouw genomen door Gent en Antwerpen. In 2018 werd een belangrijke mijlpaal in het OBMi traject bereikt: vanaf 15 oktober beschikt elke stad over een eigen ‘Stad in cijfers’ website, met een dashboard dat toegang biedt tot overzichtelijk geordende data. Hierbij werden ook de data uit de stadsmonitor edities 2008, 2011, 2014 en 2017 geïntegreerd. Het afgelopen jaar werd de editie 2020 toegevoegd.

In 2022 werkt de werkgroep verder aan de consolidatie en verdere uitbouw van de ‘Stad in cijfers’ websites. De werkgroep zal daarbij verder inzetten op:

- Het ontwikkelen van uitgebreide gedetailleerde rapporten en steekkaarten met kerncijfers voor de thema’s waarvoor die nog niet voorhanden zijn;
- Het verkennen van nieuwe databronnen en indien mogelijk integreren in ‘Stad in cijfers’;
- Het maken van afspraken over gezamenlijke data-aanvragen;
- Het versterken van de dialoog met externe dataleveranciers;
- Het dieper ingaan op aspecten gerelateerd aan het publiceren van data zoals privacy;
- Het ontsluiten van gegevens als open data via een open data platform of de ‘Stad in cijfers’ website.

In 2022 wordt de werking van de OBMi werkgroep verder gezet met een zes-wekelijkse vergaderfrequentie. Dit laat toe meer complexe uitdagingen, zoals complexe data-aanvragen, tussentijds grondig aan te pakken. Voor specifieke uitdagingen wordt waar nodig in afzonderlijke werkgroepen aan hogere frequentie samengekomen tot het gewenste resultaat bereikt wordt.

1.2 ORBA of Opvolging Realisatie BestuursAkkoord

ORBA is de tool waarmee de Stad Antwerpen, aan de hand van indicatoren, projecten en releases, de voortgang van verwezenlijkingen in het kader van het bestuursakkoord monitort. Bij aanvang van het project ORBA onderzocht het Kenniscentrum samen met geïnteresseerde steden of en hoe deze tool ook in andere steden zijn nut kan bewijzen. Eind 2017 werden de mogelijkheden van ORBA aan de managementteams van geïnteresseerde steden toegelicht. In 2018 werd de technische haalbaarheid van een implementatie van ORBA2, bij de centrumsteden onderzocht. Daarbij werd uitgegaan van maximale gezamenlijke inspanningen omtrent software ontwikkelingen, implementatie, hosting en bijhorende dienstverlening. In 2019 werkte het Kenniscentrum samen met geïnteresseerde steden aan een eerste werkende versie van ORBA2.

In 2021 gingen de steden aan de slag met hun meerjarenplanning 2020-2025 in ORBA. Doelstellingen, actieplannen en acties werden ingevoerd en er werd gewerkt aan gepaste indicatoren. Daarnaast gingen steden ook aan de slag met de ProjectPlanningsTool.

In 2022 wordt het gebruik en de inbedding van ORBA in de organisatie verder uitgediept. De focus van de werkgroep ORBA zal verschuiven naar het projectmatig werken in de stedelijke organisatie en het uitbouwen van inzichtelijke rapportages gebaseerd op de informatie uit ORBA en de financiële softwarepakketten in de besturen.

In de maandelijks vergadering van de werkgroep ORBA worden verdere afspraken gemaakt over de gezamenlijke ontwikkeling van nieuwigheden en worden de evoluties binnen ORBA Antwerpen geëvalueerd op hun geschiktheid voor de andere centrumsteden. Daarbij wordt zoveel mogelijk vastgehouden aan een gemeenschappelijke codebasis.

Na een uitgebreide verkenning naar de interesse in ORBA bij andere lokale besturen sloten in 2021 ook drie

niet-centrumsteden (Houthalen-Helchteren, Tremelo en Willebroek) aan bij de werkgroep ORBA. Het Kenniscentrum zal ook in 2022 de ingebruikname van de tool bij deze besturen verder opvolgen. De instappende besturen worden begeleid door een peter of meter uit één van de deelnemende centrumsteden.

Naar aanleiding van het “haalbaarheidsonderzoek naar het koppelen van ORBA met financiële softwarepakketten uit de centrumsteden” zal in 2022 de datatoegankelijk van te koppelen pakketten, samen met de leveranciers van deze pakketten, verder onderzocht worden.

Eind 2021 werden gesprekken aangeknoopt met dienstleveranciers CIPAL en CEVI over het documenteren van en de toegang tot data en datasets uit de door hen gebouwde applicaties. Aan de hand van een proof-of-concept bij elke leverancier wordt in 2022 gewerkt aan haalbare, kwaliteitsvolle standaarden voor het documenteren en toegankelijk maken van de data.

2. Datawarehouse

Het Kenniscentrum onderzoekt samen met de centrumsteden en de VGC de haalbaarheid van een gezamenlijk datawarehouse traject, afgestemd op ieders draagkracht. Dat verkennend parcours verloopt in drie fases. Als eerste stap in de verkenning maakten we via een digitale interviewronde een goede stand van zaken met betrekking tot datawarehouse in de Vlaamse centrumsteden en bij VGC. We brachten in 2021 in kaart wat al gedaan wordt in de centrumsteden en welke de verdere plannen zijn m.b.t. datawarehousing. Deze input heeft geleid tot een eerste startnota met vaststellingen en discussiesporen die werden voorgelegd aan een Taskforce. Vertrekkend van deze startnota buigt de Taskforce Datawarehouse zich in het voorjaar 2022 over de mogelijke inhoud van een eventueel datawarehousetraject binnen het meerjarenplan 2022-2026 van het Kenniscentrum. Op basis van dat advies van deze Taskforce zal de verdere invulling van een meerjarige werking rond data in de organisatie en datawarehousing worden uitgewerkt.

3. GDPR – Meer dan een dataregister

Op 25 mei 2018 trad de General Data Protection Regulation (GDPR) in heel de Europese Unie in werking. Die datum ligt ondertussen al even achter ons, maar heel wat stedelijke IT-verantwoordelijken, belast met het implementeren van deze GDPR blijven nog zitten met vragen en onduidelijkheden.

Daarom organiseert het Kenniscentrum Vlaamse steden sedert februari 2018 op regelmatige basis workshops voor de stedelijke GDPR verantwoordelijken. In 2021 werd op basis van een uitgebreide bevraging van de deelnemende DPO's een programma opgesteld voor de workshopreeks in de volgende jaren. Focus voor 2022 ligt daarbij op het gezamenlijk opstellen van een bibliotheek met standaarddocumenten en het uitwerken van ontbrekende standaarddocumenten in het kader van gegevensuitwisseling of -bescherming.

Daarnaast zal in 2022 gewerkt worden aan een handreiking voor lokale besturen: "Werken in de internationale Cloud".

4. Schillenboek of gemeentelijke processen gebouw gerelateerde informatie

In het Schillenboek worden gemeentelijke processen waarin informatie over gebouwen een (belangrijke) rol speelt, geïnventariseerd en gedocumenteerd. Bedoeling is om per gemeentelijk proces een handzame fiche op te stellen waarin best practices worden beschreven, een ideaal gegevensmodel wordt gezocht en de interactie met een centraal Vlaams gebouwenregister wordt gedocumenteerd. In 2017 werd gewerkt aan de basis voor dit Schillenboek. Er werd een methodiek uitgewerkt voor het beschrijven van gebouw

gerelateerde processen aan de hand van één modelproces: het in- en uitschrijven van burgers door de gemeenten. Tegelijk werd een uitgebreide inventaris gemaakt van gebouw gerelateerde processen binnen de stedelijke administratie. In de volgende jaren werden de eerste schillenfiches opgeleverd en voorgesteld aan de dienstenleveranciers.

Ook in 2022 wordt gewerkt aan nieuwe fiches. Daarbij staat de verzameling van gebouw- gerelateerde informatie tijdens onderzoeken in de woning centraal. In het voorjaar van 2022 zal de schillenfiche voor ongeschikt/onbewoonbaar verklaring worden afgewerkt. Parallel wordt gewerkt aan een fiche over de opvolging van leegstaande bedrijfspanden. In overleg met leden in de werkgroep Schillenboek wordt daarna een nieuw thema gekozen.

5. Parkeer- en toegangsrechtenregister

Op basis van een beslissing van het dagelijks bestuur onderzoekt het Kenniscentrum de mogelijkheid om, naar analogie met ORBA, het Antwerpsen parkeer- en toegangsrechtenregister (APTR) in andere centrumstemsteden uit te rollen. In het najaar 2021 werd gepeild naar de interesse in zo'n samenwerking bij de centrumsteden. Tegelijk maakte de stad Antwerpen een eerste analyse van de behoeften in elke centrumstad om zo te komen tot een gemeenschappelijke basis voor samenwerking.

Samen met stad Antwerpen en de geïnteresseerde centrumsteden zal het Kenniscentrum Vlaamse Steden in 2022 de haalbaarheid van een samenwerking verder onderzoeken en de modaliteiten van een eventuele samenwerking verder uitwerken.

Smart cities

1. De stad 'slimmer' maken

Na enkele co-creatieve momenten werd in 2017 door de stuurgroep van het verkennend onderzoek Smart Portraits onderstaande werkdefinitie geformuleerd en goedgekeurd. Deze definitie kan eventueel later in het traject indien nodig aangepast worden, maar vooralsnog wordt deze definitie binnen het traject "Smart Cities" van het Kenniscentrum gehanteerd.

Een Smart City is een stad waar alle belanghebbende stedelijke actoren uit de quadruple helix samenwerken aan efficiëntere en meer effectieve oplossingen om stedelijke uitdagingen aan te pakken, gekenmerkt door het samen mogelijk maken van innovatieve oplossingen die aandacht hebben voor de lokale context en eigenheid van de stad.

Het verzamelen, verwerken, delen en openen van data met belanghebbende actoren draagt bij tot het formuleren van concreet beleid en de vertaling naar oplossingen.

De stedelijke overheid kan afhankelijk van projecten en de daarbij horende actoren en technologische oplossingen diverse rollen opnemen: initiëren, faciliteren, registreren, stimuleren, reguleren, experimenteren, testen, valideren, implementeren, ...

De stedelijke overheid vervult deze functie ten dienste van en ter bescherming van het algemeen belang.

1.1 Speerpuntenprogramma

Voor de verdere Smart City werking van het Kenniscentrum wordt gekozen voor de ontwikkeling van een speerpuntenprogramma naar Nederlands City Deal-model. Een goed gekozen speerpuntprogramma moet daarbij aan een aantal duidelijke criteria voldoen. Het programma moet:

- een maatschappelijke uitdaging aanpakken die de levenskwaliteit van burgers verhoogt;
- zorgen voor een stedelijke omgeving die duurzaam en veerkrachtig in de toekomst staat;
- aandacht hebben voor inclusie;
- toekomstgericht zijn en gericht op innovatie. Hierbij worden standaarden gecreëerd of ontwikkeld voor innovatieve producten en diensten;
- een multi-stakeholder aanpak kennen met de vier pijlers van de samenleving: de overheden, bedrijven, kennisinstellingen en al dan niet georganiseerde burgers. Er wordt gewerkt aan een volwaardige Quadruple Helix aanpak;
- voldoende regionale uitstraling bevatten en ook de regio betrekken in de uitvoering;
- verschillende bestuurslagen betrekken;
- zich lenen tot de disseminatie van opgedane kennis én producten zodat we tot gemeenschappelijke en gedeelde dynamieken komen die kan leiden tot schaalvergroting;
- de toepassing van data en geïntegreerde technologieën als een essentieel onderdeel integreren.

Daarbij zullen drie essentiële concepten mee het succes bepalen: Innovatie, Quadruple Helix, Datamanagement.

Geïnspireerd op de Nederlandse Smart City Strategie en de Agenda Stad onderzoekt het Kenniscentrum in de stuurgroep Smart Portraits samen met de steden verder de haalbaarheid van een speerpuntenprogramma Smart Cities.

Aan de hand van een uitgebreide vragenlijst gingen we op zoek naar een gezamenlijk gedragen thema. In het najaar 2019 werd gekozen te focussen op het thema ‘rechten’ en de onderdelen automatische rechtentoekenning en rechtenverkenning verder te verkennen.

In 2021 starten we met de verkenning van vier nieuwe thema’s voor een speerpuntenprogramma: e-inclusie, mobiliteit, water en duurzame lokale energieproductie.

Na een aantal snuffelrondes werd scherp gesteld op de volgende uitdagingen:

- e-Inclusie in de digitalisering van gemeentelijke processen
- Water- en mobiliteitsdata
- Nature-based solutions voor droogte en wateroverlast
- e-Mobiliteit
- (Business-)modellen voor de productie van duurzame lokale energie en de bijhorende uitdagingen zoals energie opslaan, delen, uitwisselen, samenwerken in lokale energiegemeenschappen/energiecoöperaties, ...

In 2022 werken we samen actief verder aan het vormgeven van een City Deal rond het uitbouwen van een rechtenverkenner 2.0 en een vereenvoudigde toekenning van het leefloon.

De vier andere thema’s geven we op onderstaande wijze gestalte:

- Met de toekenning van de Vlaamse subsidie voor het project ‘E-Inclusion by Design’, op 4 februari 2022 is de eerste Vlaamse City Deal een feit. Vanaf 2022 zullen alle centrumsteden en de VGC onder leiding van stad Gent / District 09 aan de slag gaan met de principes van Human Centered Design, waarbij ze elk experimenten opzetten in het ontwikkelproces van twee producten of dienstverleningen. Binnen het project wordt gezorgd voor kennisopbouw, coaching en begeleiding bij dit proces. Al doende wordt een toolbox ontwikkeld die ook andere lokale besturen op weg moet helpen met de implementatie van toegankelijke digitale dienstverlening. Er zal gewerkt worden

aan een risicobarometer, die helpt bij het in kaart brengen van de risico’s doorheen het digitaliseringsproces, en die moet toelaten inzicht te geven op de toegankelijkheid van een gedigitaliseerde dienstverlening.

- Voor het thema nature based solutions werd in 2021 besloten samen te werken met het project INNOFINS. In dit interdisciplinaire FWO-project zullen onderzoekers van de UAntwerpen en de UHasselt zich de komende vier jaar buigen over innovatieve financieringsinstrumenten voor natuur gebaseerde oplossingen.
- Voor het thema e-mobiliteit zal verder op zoek gegaan worden naar een exacte focus binnen deze uitdaging.
- Voor een aantal uitdagingen werd besloten verder samen in een aantal concrete vooronderzoeken die gekaderd worden in het jaarprogramma Smart Flanders ’21-’21. Je leest meer het haalbaarheidsonderzoek Datapedia, over het onderzoek naar een zonzoneringskaart en over het onderzoek naar energiedelen in appartementen in het hoofdstuk [Smart Flanders](#).

1.2 Studiereis

In het kader van het speerpuntenprogramma organiseert het Kenniscentrum een aantal werkbezoeken bij inspirerende projecten of besturen in het buitenland.

Bedoeling bij elk bezoek is over de Smart City werking bij een stad op verschillende manieren kennis op te doen:

- Door theoretische kennisessies georganiseerd door het gastbestuur
- Door praktijkbezoeken aan voorbeeldprojecten in de gaststad

Indien in het najaar van 2022 reizen in groep mogelijk is, zal een fysieke studiereis georganiseerd worden. De bestemming voor de studiereis in 2022 wordt vastgelegd in overleg met de stuurgroep Speerpuntenprogramma en het dagelijks bestuur van het Kenniscentrum.

2. Smart Flanders

Vlaams minister voor Binnenlands Bestuur Bart Somers besliste het Smart Flanders-programma te continueren. In het vervolprogramma wordt ook in 2022 ingezet op verschillende sporen:

- In het PIO traject ‘Sensorhotels’ willen de centrumsteden de mogelijkheid onderzoeken voor de ontwikkeling van een haalbaar, betaalbaar en schaalbaar ‘sensorhotel’. Dit is een modulair systeem waarop verschillende (twee à drie) sensorboxen gestapeld kunnen worden, maar wel voorzien kunnen worden van één enkele stroombron. Dit laat toe om verschillende low-end sensorboxen samen te gebruiken. Eind 2021 werd het dossier door PIO ontvankelijk verklaard. In 2022 zal het verdere traject ingezet worden met een haalbaarheidsonderzoek.
- In het traject CityFlows proberen we mobiliteitsstromen in de stad - auto's, voetgangers, fietsers,...- in beeld te brengen door mobiliteitsgerelateerde datastromen te bundelen. Op die manier krijgen we zicht op de drukte in de stad. Samen met twee pilootsteden zal in eerste instantie het ontwikkelde CityFlows model verder maturiteit opbouwen. De in de pilootsteden opgedane kennis wordt uitgebreid gedocumenteerd. Centrumsteden die als volger aan de slag willen met het CityFlows model kunnen ondersteuning aanvragen op basis van een creditsysteem, beheerd door het Kenniscentrum.
- Op basis van de voortrajecten uit de werkgroepen duurzame lokale energieproductie, water en mobiliteit van het speerpuntenprogramma werd in 2021 een voorstel uitgewerkt voor de inzet van middelen uit het jaarprogramma Smart Flanders '21-'22 voor een aantal haalbaarheidsonderzoeken die plaatsvinden in 2022:
- Op basis van de conclusies uit een onderzoek naar energiedelen in appartementsgebouwen in Antwerpen, werd een opdracht uitgewerkt voor het verder verbreden en uitdiepen van de kennis over dit thema. Daarbij worden verschillende scenario's voor het produceren, opslaan en delen van energie in appartementsgebouwen bestudeerd. Ook komt de samenwerking met lokale energiegemeenschappen en energiecoöperaties aan bod. Het onderzoek moet leiden tot een overzichtelijk draaiboek “energiedelen in appartementsgebouwen”. Daarmee worden lokale besturen, syndici en inwoners ondersteund in het samenwerken met lokale energiegemeenschappen en het opschalen van energieproductie en -deling in appartementsgebouwen. Daarnaast wordt gewerkt aan een overzicht van wettelijke, procedurele, technische en praktische barrières bij de uitrol van energiedelen in appartementsgebouwen met daaraan gekoppeld een overzicht van acties voor lokale en centrale besturen die kunnen helpen deze barrières weg te werken.
- Daarnaast wordt samengewerkt rond de opmaak van een zon-zoneringskaart. Een advieskaart die het mogelijk moet maken vraag- en aanbodpotentieel voor zonne-energie te koppelen. In eerste instantie wordt verkend welke data beschikbaar zijn en hoe ze inzetbaar zijn bij de ontwikkeling van een match-making tool.

- Ten slotte wordt een onderzoek opgezet naar de haalbaarheid van een Vlaamse Datapedia, geïnspireerd op het Nederlandse voorbeeld (<https://www.datapedia.nl/>). De Vlaamse datapedia moet een neutraal platform worden waar na documentatie en een grondige analyse de beschikbaarheid, de toegankelijkheid, de actualiteit, de volledigheid, de dekkingsgraad, het al dan niet beschikbaar zijn van standaarden,... worden gediagnosticeerd en de prioritaire partners die nodig zijn om de vermelde problemen op te lossen worden geïnventariseerd. Op deze neutrale ontmoetingsplaats kan met de juiste partners dataset per dataset of in groepen van datasets naar oplossingen gezocht worden. Daarnaast wordt gewerkt aan een datahandboek waarin wordt aangegeven hoe lokale besturen en externe partijen met data aan de slag kunnen. Tenslotte worden ook al twee informatiefiches uitgewerkt aan de hand van één specifiek thema binnen mobiliteit en één thema binnen water, naar analogie met de fiches op data-pedia.nl.

3. VLOCA

De Vlaamse overheid en imec/VITO werken samen om in een co-creatief traject met het bedrijfsleven en de lokale besturen een Vlaamse Open City Architectuur (VLOCA) uit te tekenen. Dit is een gedragen referentiekader, een soort bouwplan om projecten te ontwikkelen in Vlaamse slimme steden, gemeenten of regio's. Dat referentiekader bevat afspraken en richtlijnen over interoperabiliteit (de mogelijkheid van verschillende systemen om met elkaar te communiceren) tussen verschillende IT-systemen en de uitwisseling van gegevens. Een gedeelde visie over een open digitale architectuur moet leiden tot efficiëntere, digitale oplossingen voor de lokale besturen. Het Kenniscentrum maakt deel uit van de ambtelijke stuurgroep van het VLOCA-programma. Tegelijk zorgt het Kenniscentrum voor een maximale afstemming tussen de thematische deeltrajecten "Water in de stad" en "Mobiliteit" binnen VLOCA en het eigen speerpuntenprogramma.

Stadsgenoten

‘Stadsgenoten’ verwijst naar het meerjarig traject van het Kenniscentrum Vlaamse Steden dat focust op het stedelijk samenleven in diversiteit.

Na enkele jaren van gesprek, onderzoek en analyse, waarvan weerslag te vinden is in verschillende rapporten en nota’s, wensen we in 2022 op een meer actieve manier in te grijpen op het vraagstuk en steden te begeleiden in het benaderen ervan. Tijdens de voorbije Stadsgenoten trajecten en gesprekken werd een nood aan ondersteuning op vlak van ‘visie en implementatie’ in het domein van diversiteit en inclusie gedetecteerd.

Vanuit deze nood en uitgesproken vraag gingen we samen met dr. Saniye Çelik, een Nederlands specialiste in HRM en bestuurs- en organisatievraagstukken verbonden aan de universiteit Leiden, op zoek naar een manier om de centrumsteden gerichte ondersteuning te bieden. We werkten een concept uit met focus op leiderschap en ‘het managen van verschillen’. Heel concreet betekent dit dat we in 2022 zowel een korte workshop voor leden van het managementteam op het programma zetten als een langer traject voor het (hoger) middenkader.

De Workshop

15 maart 2022, 14 tot 17 uur, online, voor leden van managementteams

In deze workshop neemt dr. Saniye Çelik deelnemers mee naar de essentie van diversiteit en inclusie, de verschillende gezichtspunten en bespreekt ze de uitdagingen in de praktijk. Er wordt stilgestaan bij de veranderopgave van Vlaamse Steden die ook verbonden wordt aan persoonlijke ambities. Ook wordt dieper ingegaan op leiderschap en inclusiviteit: Wat is inclusief leiderschap en hoe geef je daar vorm aan? Om welke eigenschappen en gedragingen gaat het precies en hoe zijn deze te beïnvloeden?

De Masterclass

21 en 22 april en 12 en 13 mei 2022, telkens van 10 tot 17 uur, Antwerpen

Deelnemers: 1 persoon per stad en VGC uit het (hoger) middenkader kan deelnemen

De demografische veranderingen in de samenleving en de toenemende diversiteit op de arbeidsmarkt zijn belangrijke feiten. Dit dwingt steden om zich meer in te spannen voor een divers samengesteld personeelsbestand waar ruimte is voor verschillen, iedereen gewaardeerd en erkend wordt. Het doel van het programma is gericht op reflectie en het genereren van nieuwe inzichten voor leidinggevendenden voor het omgaan met verschillen. De masterclass biedt leidinggevendenden een repertoire aan inzichten en vaardigheden voor het leggen van verbinding met de praktijk van diversiteit en inclusiviteit.

De masterclass wordt begeleid door dr. Saniye Çelik en Lotte De Bruyne van het Kenniscentrum Vlaamse Steden. Gastsprekers zijn: Judi Mesman, Hans Dekker, Marieke van den Brink, Dr. Deirdre Beneken genaamd Kolmer, Yvonne Benschop en Ton Louhenapessij.

Aanvullend programma

Naast bovenstaand programma selecteren we een aanvullend aanbod omtrent diversiteit en de stadsorganisatie. We stelden tijdens de voorbije gespreksrondes immers vast dat het voor steden niet altijd evident is om goede partners te vinden omtrent diversiteitsvraagstukken. We streven naar ‘een menukaart’ met een beperkt maar interessant en scherp aanbod op maat van de specifieke noden van centrumsteden. Filter en focus voor het opstellen van de kaart: visie, verankering, implementatie, kwaliteit, kennis, en deskundigheid. De bedoeling is dat steden, op eigen initiatief, het aanbod van deze ‘kaart’ kunnen verkennen en rechtstreeks afspraken maken met de aanbieder indien ze dat wensen.

Life+ Integrated Projects Climate Action: project BE-REEL !

De energieprestaties van gebouwen in België zijn ondermaats in vergelijking met het Europese gemiddelde. De renovatie strategieën 2050 van Vlaanderen en Wallonië streven nochtans ambitieuze klimaatdoelstellingen na voor residentiële gebouwen. Willen we die klimaatdoelstellingen halen, is een doorgedreven verbetering dus noodzakelijk. Daartoe werd het project BE REEL! - een LIFE geïntegreerd project – opgestart. Het Kenniscentrum Vlaamse Steden staat binnen het project in voor de organisatie van een groot disseminatie programma naar de lokale besturen in België. In 2021 werd een begeleidingstraject opgezet voor het ontwikkelen van een langetermijn renovatiestrategie voor private woningen.

Feedback van de 8 betrokken steden en gemeenten leverden een aantal lacunes op voor het uittekenen van een roadmap richting 2050. Voor die verdere ontwikkeling worden in 2022 bijkomende workshops georganiseerd met de betrokken steden en gemeenten.

Daarnaast organiseren we ook nog Meet-up 4 (afhankelijk van de nood wordt dat een vormings- en/of uitwisselings- en/of disseminatiemoment) die zich richt tot politici en ambtenaren van steden en gemeenten, intercommunales, autonome gemeentebedrijven en werknemers van lokale organisaties die actief zijn in de domeinen klimaat, energie, wonen en renovatie.

Andere opdrachten

I HAVE SO MUCH
TO TELL YOU...

1. Het Kenniscentrum als gesprekspartner voor de Vlaamse regering en voor de minister bevoegd voor stedenbeleid en haar administratie

Het Kenniscentrum zal ook in 2021 constructief samenwerken met de Vlaamse Overheid. Met minister Somers, minister bevoegd voor onder meer stedenbeleid ontstond een constructieve relatie. Onze doelgroep is dezelfde en daarom is het aangewezen enerzijds elkaars acties te versterken en anderzijds complementariteit te zoeken in wat we doen. Er zal op geregelde tijdstippen een structureel overleg ingebouwd worden.

Ook op uitnodigingen om deel te nemen aan een aantal initiatieven van de Vlaamse overheid zullen we blijven ingaan voor zover ze verband houden met de programma's uit het meerjarenplan 2022 – 2026.

Meer algemeen blijft het Kenniscentrum de ministeriële initiatieven op het niveau van de Vlaamse Regering volgen en wanneer beleidsinitiatieven raakpunten vertonen met programmasporen uit het nieuwe meerjarenplan, wordt in overleg met het dagelijks bestuur bepaald of en welke initiatieven zich opdringen.

2. Van leegstaande naar verweven werklocaties - Verweving II

Ook voor de tweede oproep 'Van leegstand naar verweven locaties' gelanceerd op 23 april 2019 sloegen VVSG, Agentschap Innoveren & Ondernemen (VLAIO) en het Kenniscentrum Vlaamse Steden de handen in elkaar. De tweede oproep bouwt voort op de eerste gelijkaardige oproep die op 27 januari 2022 werd afgesloten met een druk bijgewoonde studiedag.

In Verweving II zijn 11 projecten gegroepeerd in 4 pakketten het voorwerp van onderzoek en begeleiding door consortia met als trekker Common Ground, Omgeving en BUUR. Je vindt hiernaast de 4 pakketten met de daaraan gekoppelde weerhouden projecten en het consortium dat de deelopdracht begeleidt.

<i>Opdrachten</i>	<i>Weerhouden projecten die deel uitmaken van het pakket</i>	<i>Begeleiding</i>
Deelopdracht 1	▪ Sint-Niklaas – Nobels Peelman ▪ Mechelen – Battelsesteenweg ▪ Eeklo - Textiles d'Eecloo	Omgeving / Createlli / Orientes
Deelopdracht 2	▪ Roeselare – Decruy Olivier ▪ Harelbeke – Bomarbre Corex ▪ Kortrijk – Lijnwaad	Common Ground / Advisors / Bopro
Deelopdracht 3	▪ Aalst – Tragel-Zuid ▪ Leuven – Marie Thumas ▪ Leuven - Vaartkom	Buur / City D
Deelopdracht 4	▪ Genk – Shopping 2 ▪ Aarschot – Cristal Monopole	Buur / City D

De toolbox ontwikkeld in het traject 'Verweving I' zal verder worden aangevuld met materiaal uit dit vervolgtraject.

Colofon

redactie Kenniscentrum Vlaamse Steden

vormgeving Zeppo

© foto's Coverbeeld: Sandrine Estrade Boulet
Pagina 7: 1000bean
Pagina 11: Sarah Tremblay
Pagina 15: Erwin van Leeuwen
Pagina 20: KPMG
Pagina 22: Stringfixer
Pagina 25: kennymoonshoes

*Er is geen moeite gespaard om de auteursrechten van het fotomateriaal te traceren,
wanneer u echter denkt rechthebbende te zijn gelieve dan de uitgever te contacteren.*

v.u. Linda Boudry, Kenniscentrum Vlaamse Steden
Bischoffsheimlaan 1- 8, 1000 Brussel